

[Landbrugsministeren.]

Til hr. Kjær Rasmussen, som beklagede, at man ikke kunne få en strukturdebat nu, vil jeg blot sige, at det ikke er på grund af manglende lyst, men jeg mener, at en egentlig strukturdebat ikke hører hjemme i relation til udlånsloven. Der vil komme et udspil fra regeringen på et senere tidspunkt, men jeg må have lov til at nævne, at hr. Kjær Rasmussen næppe har læst forslaget tilstrækkeligt, hvis han er af den opfattelse, at det ikke fremmer strukturudviklingen. Der stilles jo 65 mill. kr. til rådighed netop med henblik på dette formål, og langt den overvejende del af dette beløb skal jo netop anvendes til den såkaldte strukturrationalisering.

Det andet spørgsmål, hr. Kjær Rasmussen rejste, angik gartnerierne, og han pegede på, at de skulle placeres i yderzoner. Dertil vil jeg gerne sige, at dette synspunkt kan jeg heller ikke godkende. Oprettelsen af nye gartnerier må ske også uden for yderzonerne, ellers føres vi jo bare ind i en situation, hvor vi i løbet af få år har den samme misere, som vi har i øjeblikket, hvor alt for mange gartnerier ligger netop i de områder, hvor byudviklingen finder sted. Det er man opmærksom på, og i de statslån, der er givet til gartnerier, har man søgt at placere dem så langt ude, at der i hvert fald i en lang tid fremover ikke skulle opstå de problemer, som hr. Kjær Rasmussen her har omtalt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1-13 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget (nr. 100) findes i tillæg A. sp. 2345, fremsættelsen i tidenden sp. 1180).

Lovforslaget sattes til forhandling.

A. W. Larsen: Det lovforslag, der her foreligger, drejer sig om de beløb, som i finansåret 1968-69 kan udlånes af staten til arbejderboliger på landet; det er jo en af de årligt tilbagevendende bevillingslove.

Jeg hilser med tilfredshed, at landbrugsministeren har fremsat forslaget, og skal på socialdemokratiets vegne tilsige en hurtig og velvillig behandling, så det bliver muligt at få lovforslaget vedtaget hurtigst muligt. For mig er det tilfredsstillende, at de enkelte bygningslån i forslaget er foreslået forhøjet med 2.000 kr. for hver af de ansatte takster. Det er lidt mindre tilfredsstillende, at ministeren ikke har fundet sig foranlediget til at foreslå en forhøjelse af satserne for jordkøbslån og lånet til de sanitære installationer. Disse to lånesatser er efter min formening for lave i forhold til de faktiske omkostningsforhold; 4.000 kr. til køb af jord og 4.000 kr. til installationer er ikke store beløb, og jeg havde været mere tilfreds, hvis også disse beløb havde været forhøjet.

Jeg må egentlig også beklage, at rammen for det totale beløb, der er foreslået stillet til rådighed i denne udlånslov, ikke er blevet forhøjet, og det er vel også et spørgsmål, om fordelingen af beløbet mellem de to områder i loven, nemlig kapitel VI og kapitel IV, er den rigtige. Den ene af de tre millioner kroner, der nu foreslås stillet til rådighed for kap. VI-lånerne, kommer sådan set fra kap. IV igennem en overføring herfra. Jeg havde ellers forstået, at da man første gang overførte det til selve loven, regnede man det for et engangsfænomen, noget, der altså ikke skulle være permanent, men det ser det unægtelig ud til at det er ved at blive; det indtryk får man, når det opretholdes i dette lovforslag også. Der er jo rigelig brug for pengene til de lånerne, der vil låne efter kap. IV; det viser de seneste års låneansøgninger ganske tydeligt, for i finansåret 1968-69 var der 175 kvalificerede ansøgere, der ikke fik lån, fordi bevillingerne var opbrugt, og her havde det altså været rart at have haft nogle flere penge. Det tal vil sandsynligvis blive noget større i det kommende finansår, idet man jo beregner, at antallet af ansøgninger vil stige noget, og når man så sammenholder det med den stigning i satserne for de enkelte bygningslån, der er foreslået, vil man nemt kunne se, hvilke konsekvenser det vil få for de

[A. W. Larsen.]

kvalificerede ansøgere: der vil være endnu flere, der vil blive skuffet i 1968-69, end der var i indværende finansår. Og at det for disse ansøgere og deres familier vil blive en skuffelse, at de får et sådant afslag, til trods for at de er fuldt kvalificerede i lovens forstand til at opnå lånet, ja, det kan ingen, der kender en lille smule til disse forhold, overhovedet være i tvivl om.

Der er også en anden ting, som jeg mener bør rettes i denne lov; det er det samme, som der blev gjort indsigelse mod ved behandlingen af det forrige punkt, nemlig at der sker en rentehævelse for enkerne, når de overtager et sådant hus. Jeg vil her spørge landbrugsministeren, om han herfra vil give tilsagn om, at dette vil blive rettet i lighed med en eventuel rettelse i husmandsloven.

Men jeg regner jo med, at en del af dette får vi lejlighed til at se på i et udvalg; jeg ved, at dette udvalgsarbejde skal gå hurtigt, men jeg går da ud fra, at vi får lov til at drøfte disse sager i udvalget.

I øvrigt vil jeg gerne have lov til at slutte med et par korte bemærkninger af principiel karakter om denne lovgivning. Det er jo sådan, at der er mange arbejdere på landet, der kun er i stand til at få en sund og velindrettet bolig som ramme om deres familieliv, hvis de kan få de lån, som denne lov giver mulighed for. Desuden virker loven til en vis grad saneringsmæssigt i den rigtige retning. Der er vel i den tid, da loven har virket, opført 17.000-18.000 boliger på landet efter denne lovs bestemmelser, og det forhold har jo bevirket, at mange af de forhen usle rønner rundt omkring i vore landdistrikter har måttet ophøre med at fungere som menneskeboliger. Det var de sådan set heller ikke berettigede til, men de fungerede alligevel i et stykke tid; nu er de altså blevet afløst bl. a. af disse landarbejderboliger, og man har på denne måde hævet boligstandarden, ligesom andre boliger er blevet sat i stand eller revet ned og afløst af nye boliger.

Sociale og menneskelige har denne lov stor betydning. Det har jo meget stor betydning menneskeligt set, hvordan man bor, og arbejdere på landet vil også gerne have lov til at bo godt, de sætter pris på at have et rart og et hyggeligt hjem, et hjem, der

danner en tilfredsstillende ramme om familielivet, og er dette hjem, det hus, de bor i, så ydermere deres eget, ja, så stiger tilfredsheden og velbefindendet, og der bliver bedre forhold, mere tilfredshed hos disse små husejere og deres familier. Man træffer jo mange gange, når man færdes i arbejderkredse på landet, det forhold, at den dag, da familien har fået skøde på deres eget hus, den dag er en af de mest tilfredsstillende, en af de lykkeligste dage i en sådan families historie. Det er på denne baggrund, jeg meget stærkt går ind for, at vi ikke alene bibeholder, men også udvider denne lovgivning om udlån til arbejderboliger på landet; således at der fremover vil blive færre og ikke flere skuffede ansøgere til disse lån.

Burgdorf: Denne lov om udlån til arbejderboliger på landet har aldrig vakt større begejstring hos de konservative, og det gør den da fortsat heller ikke. Vi mener stadig, at de 25 mill. kr. kunne anvendes på en bedre og endnu mere fornuftig måde. Det er egentlig for mig at se en lidt underlig lov, som måske med lige så fuld ret kunne høre hjemme under boligministeriet, da det er boliger, det drejer sig om, men det er landbrugsministeren, der fremsætter lovforslaget, selv om landbruget ikke i væsentlig grad er berørt af loven og har glæde af den. Det er jo efterhånden ikke landbrugets medhjælpere, der bygger og beboder disse huse, i hvert fald ikke for kap. IV's vedkommende.

Man må ikke regne med, at der er nogen særlig støtte for landbruget i denne lov, i hvert fald kun i de under kap. VI omhandlede 3 mill. kr.; det kan måske være en støtte og en hjælp for de tyndt befolkede landkommuner, men det er jo en helt anden sag. Der sker i dette lovforslag en ajourføring af rentesatsen for kap. IV's vedkommende, idet forrentningen sættes op fra 3½ pct. til 5 pct., hvad der efter min mening er et skridt i den rigtige retning, men spørgsmålet ligger snublende nær: hvorfor har man ikke foreslået renten sat helt op til de 7 pct., som gælder for lånene under kap. VI-gruppen? Jeg tror ikke, der er særlig stor forskel på disse to gruppers indtjeningsmuligheder, så man skulle synes, at her var en ligeberettigelse på sin plads. Men det er

[Burgdorf.]

vel noget af det, vi kan se på og snakke om i udvalget.

Det ser for øvrigt ud til, at der fortsat er stor interesse for disse billige lån, og det er da heller ikke så mærkeligt, men om behovet så er lige så stort som ønsket kan vel diskuteres. Jeg finder imidlertid tidspunktet inde til at spørge landbrugsministeren, om der ikke nu er grundlag for en gennemgribende revision af denne lovgivning.

I øvrigt skal vi fra konservativ side tilsige en velvillig og en hurtig behandling af lovforslaget.

Niels Eriksen: Lovforslaget er jo en fremførelse; den eneste ændring i forhold til det forslag, der blev fremsat i december 1967, er, at der overføres 1 mill. kr. fra rådighedsbeløbet til opførelse af boliger for arbejdernes regning til rådighedsbeløbet til opførelse for landmændenes regning. Det synes jeg er en rigtig ting; det var jo den fordeling, vi for nogle år siden var inde på.

Jeg finder det også rigtigt, at der sker en forhøjelse af den effektive rente; den har været urimelig lav, synes jeg, i forhold til det almindelige renteniveau, og jeg er godt tilfreds med, at den for lån efter reglerne i kap. IV forhøjes fra 3½ pct. til 5 pct., og at lån efter reglerne i kap. VI forrentes med 7 pct.

Vi har inden for venstre set med betydelig sympati på denne lovgivning igennem en lang årrække, men spørgsmålet er nu alligevel i dag, om den fortsat er nødvendig. Der sker jo i dag et betydeligt antal sammenlægninger i landbruget, og der er en betydelig afvandring fra landbruget. Men ved sammenlægninger bliver der adskillige huse og lejligheder til rådighed, så jeg synes, man skal rejse spørgsmålet, om vi fremover skal have to boligstøtteordninger; det er jeg ikke sikker på, vi skal, og det vil jeg gerne at vi også kigger lidt på i et udvalg, og at vi overvejer til næste år, hvad vi skal gøre. Som det hele ligger, synes jeg, at lovforslaget skal gennemføres i år.

Vi ønsker i mit parti, at der blev noget større frihed, at det blev lettere at overdrage ejendomme og det i og for sig både for ejendomme opført for arbejdernes og for landmændenes regning. Det er meget besværligt, som det er nu, og jeg tror, at der her

kunne ske en rationalisering i administrationen, som gjorde, at det blev lettere at administrere hele denne lovgivning. Jeg vil se velvilligt på et udvalgsarbejde med gennemførelse af lovforslaget som mål.

Lindegaard Rasmussen: Lovforslaget, som det fremtræder fra ministerens hånd, indeholder jo ikke væsentlige principielle ændringer fra tidligere år bortset fra den forskydning, der finder sted i § 5, hvad angår renten, der svares af lån efter reglerne i kap. IV. Man søger her en tilnærmelse til det normale lånemarked, og det er selvfølgelig noget, der meget let kan få med princippet at gøre. Da tilnærmelsen jo er så begrænset, som tilfældet er, er det dog næppe den helt store indvirkning, der ad den vej kan øves på lovens anvendelse i øjeblikket. Men vi bør nok tale nærmere også om dette spørgsmål i udvalget.

Der er ingen tvivl om, at vi her har at gøre med noget, som har haft og stadig har meget stor betydning for det socialt betonedede byggeri i landdistrikterne. Dette at blive i stand til at anskaffe sig et hus er for mange mennesker noget, der rækker videre end bare til det at have et sted at bo; der er en ikke uvæsentlig forskel på en bolig og et hjem. Jeg betragter personlig den her omhandlede lovgivning som værende særdeles værdifuld og kan for så vidt kun beklage, at midlernes begrænsning hvert år bevirker, at en hel del kvalificerede ansøgere udelukkes. Den samlede økonomi muliggør jo imidlertid næppe større ændringer i denne tilstand for øjeblikket.

Det radikale venstre kan alt i alt medvirke og medvirker gerne til det videre arbejde med lovforslaget.

Gunhild Due: Jeg beklager, at der ikke er mulighed for at imødekomme alle låneønsker, idet jeg betragter denne lovgivning som samfundsmæssigt rigtig. Den virker socialt forebyggende og er faktisk den eneste form for socialt byggeri og sanering, vi har på landet. Og selv om man nu bibeholder bevillingen, betyder det jo en lille nedgang, idet man foreslår de enkelte satser for lån hævet, hvad der sikkert er rimeligt, fordi priserne stiger.

Derimod var det vel ikke så nødvendigt at hæve renten fra 3½ pct. til 5 pct. Jeg

[Gunhild Due.]

ved ikke, hvor meget det betyder på statsfinanserne — jeg tror ikke, det er meget — og jeg mener jo netop, at det er denne regerings erklærede mål at få renten ned, så derfor er det lidt underligt at begynde med at sætte den op netop for landarbejdere, som hører til de lavest lønnede grupper, vi har i landet. Og jeg vil i hvert fald gerne i udvalget have noget at vide om, hvor store de årlige udgifter bliver på disse huse nu med renter og afdrag.

Også jeg er utilfreds med, at man bibeholder rådighedsbeløbet 3 mill. kr. til kapitel VI-husene. Jeg mener, den ene million kr. burde overføres til kapitel IV-husene, hvor den hører hjemme.

Som jeg begyndte med at sige, finder jeg, at dette er en lovgivning, som har stor betydning, og derfor vil jeg gerne gøre den konservative ordfører opmærksom på, at vi jo sidste år i udvalget fik en oversigt over, hvem der fik lån til opførelse af disse landarbejderboliger, og dér viste det sig jo dog, at af 464 bevilgede lån var de 203 til landarbejdere beskæftiget ved landbrug og gartneri, 180 ved det rene landbrug, resten ved gartneri og skovbrug. Så var der 36 på maskinstationer; de har, så vidt jeg ved, også noget med landbrug at gøre. Så var der 30 til undermejerister, der mig bekendt ikke er lønnet særlig godt, og kontrolassistenter — det har da også meget med landbrug at gøre. Jeg ved ikke, om vi kan undvære folk ved grusgravning og sådan noget; deraf var der 13; og så er der vej- og entreprenørarbejde. Ja, vi kan jo lade være med at gøre vejene i stand på landet, men jeg kan altså ikke se, at det er så forfærdeligt. Som det fremgår af tallene her, er hovedparten af dem, der ansøger, dog beskæftiget ved landbruget, og resten er beskæftiget med arbejde, som foregår på landet, og som har en vis tilknytning til landbruget. Jeg vil meget anbefale, at vi fortsætter med denne lovgivning, fordi den er så forebyggende, som den er, og så helt væsentlig for de mennesker, der får gavn af den.

Kjær Rasmussen: Jeg skal gøre det meget kort og i øvrigt undlade at snakke struktur — jeg forstår, der farer en gysen igennem landbrugsministeren, hver gang der tales

derom. Om det foreliggende lovforslag vil jeg kun sige, at dér, hvor opførelse sker i forbindelse med godkendt egnsplan, finder vi forslaget rimeligt, idet vi også ser et planlægningssspørgsmål i dette.

Landbrugsministeren (Peter Larsen): Jeg vil gerne takke for den tilslutning, som lovforslaget har fået, og skal her ved første behandling indskrænke mig til nogle ganske få kommentarer til de rejste spørgsmål.

Hr. A. W. Larsen var inde på, at jordkøbslånet på 4.000 kr. var for lavt ansat. Jeg tror, at hvis man skal fastholde det grundlag, som hele denne lovgivning hviler på, skal man være forsigtig med at gå alt for højt op med disse jordkøbslån. Man skal jo samtidig huske på, at det er ude i landkommunerne, disse boliger opføres, og dér er der helt andre grundpriser, end der er i byudviklingsområderne, og jeg tror, man kan sige, at de 4.000 kr. i langt de fleste tilfælde vil være tilstrækkeligt dækkende.

Det andet problem, hr. A. W. Larsen nævnte, angik enkerne og den rentestigning, der finder sted ved det formelle ejerskifte, der indtræder. Jeg vil gerne allerede her tilsige min positive medvirken til, at vi får dette spørgsmål løst på en sådan måde, at enkerne ikke bliver dårligere stillet i rentetilsvaret fremover.

Hr. Burgdorf og hr. Niels Eriksen var inde på nogle generelle betragtninger vedrørende selve lovgrundlaget. Selv om det ikke egentlig hører hjemme i en debat om udlånsloven, vil jeg da erklære mig helt enig i, at der jo er tale om en egentlig boliglov, og at der som følge af de strukturændringer, der finder sted i landbruget, er opstået problemer, der ikke helt eksisterede, dengang man startede denne lovgivning. Derfor synes jeg også, det vil være rimeligt, at man prøver på at overveje — måske i landbokommissionen — om denne lovgivning bør opretholdes i den nuværende form og sorterende under jordlovsudvalget. Det er for tidligt at tage endelig stilling til dette, men jeg vil da gerne tilsige min medvirken til, at vi får en drøftelse af disse problemer, således at en endelig afklaring om den fremtidige form kan finde sted.

Fru Gunhild Due var utilfreds med, at renten blev sat i vejret, og motiverede sin utilfredshed med, at regeringen jo gik ind

[Landbrugsministeren.]
for en almindelig rentesækning. Jeg kan på det konkrete spørgsmål om, hvor meget forhøjelsen vil betyde, svare, at den vil betyde en årlig udgiftsstigning på ca. 700 kr.; men jeg må dog fastholde, at en rentefod på 5 pct. uden kurstab vist må siges at være så rimelig en rente, at der ligger et betydeligt tilskudselement i den, og dermed understreges jo også denne lovgivnings sociale karakter, som flere af talerne har været inde på.

Jeg skal som sagt takke for velvillig modtagelse og håbe, at vi i udvalget må finde en hurtig løsning af spørgsmålet, idet jeg naturligvis stiller mig til rådighed med de oplysninger, udvalget måtte ønske.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om udlån til yngre landmænd.

(Lovforslaget (nr. 101) findes i tillæg A. sp. 2349, fremsættelsen i tidenden sp. 1181).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Chr. Thomsen: Om dette lovforslag vil jeg gerne sige, at selve princippet om at yde en speciel hjælp til yngre landmænd kan jeg ikke have noget imod og da ganske specielt ikke, fordi det var mig, der i 1967 fik den første lov om udlån til yngre landmænd vedtaget.

Det kan vel nok siges, at det er lidt tidligt, at man allerede nu foreslår ændringer i den nugældende lov, idet loven kun har været gældende fra den 1. april 1967 og det dårligt nok er trængt igennem i alle landbokredse, at der i virkeligheden findes en sådan udmærket lov om udlån til de yngre landmænd.

Da loven er at betragte som en engangsforanstaltning, der er ment som en likviditetsstøtte til de yngre landmænd, kan det måske være rimeligt, at den kan komme alle til gode, og at der ikke tages hensyn til uddannelse. Men jeg vil alligevel gerne have lov at sige, at når man fremover skal ændre denne lov, så tror jeg, det er rigtigt at fastholde uddannelseskriteriet. Det er meget væsentligt for landbrugets fremtid, at de unge dygtiggør sig, sådan at de ved, hvordan de skal drive deres landbrug; derfor tror jeg, det er rigtigt, at man giver dem, der har en ordentlig uddannelse, en fortrinsstilling, og selv om man muligvis bør se bort fra det i dette tilfælde, bør det nok fremdeles være sådan.

Da lovforslaget må ses som et led i regeringens støttepolitik til landbruget, vil jeg gerne sige, at selv om jeg erkender, at det er de yngre landmænd, der har særlig store gælds- og investeringsproblemer — alle, der har kendskab til dansk landbrug, ved, at det er de unge, der har de største investerings- og gældsproblemer, og at det kan være rimeligt at tage hensyn til det — så tror jeg alligevel, jeg bliver nødt til at sige, at det vil være naturligt, inden man tager endelig stilling til lovforslaget, at afvente regeringens øvrige beslutninger vedrørende landbrugets likviditetsproblemer. Dette her er jo kun et led i hele problemet om landbrugets likviditet, og jeg tror, det vil være rigtigt, at man i udvalget, som skal behandle lovforslaget, får en mulighed for at få et samlet overblik over, hvad der egentlig er regeringens landbrugspolitik, når man tænker på de økonomiske problemer.

Inden vi tager endelig stilling til lovforslaget — og vi vil i mit parti være med til både at drøfte de enkelte ting i lovforslaget og lovforslaget som helhed — vil vi gerne have mulighed for at få et samlet overblik over, hvad det er, man fra regeringens side ønsker med hensyn til landbrugets likviditetsproblemer.

Niels Ravn: Det lovforslag, vi her har til første behandling, må vel nærmest betragtes som en slags supplement til den lov, vi gennemførte i fjor, om støtte til yngre landmænd. Det er jo gået sådan under administrationen af denne lov, at man har opdaget, at der var visse kategorier også af yngre